

Arbeidsrapport

Jenta i den gule genseren

Tekst, foto og video: Åge Winge, Adresseavisen
Publisert: 19.september 2015

Nett:

Tekst, videofortelling, bilder.

<http://www.adressa.no/nyheter/utenriks/2015/09/19/Jenta-i-den-gule-genseren-11581679.ece>

Papir:

Ti sider pluss første side i Adresseavisen.

Historien ble også trykt i Bergens Tidende, Stavanger Aftenblad og Fædrelandsvennen. Nett og papir.

Bakgrunn/Metode.

Nesten en million mennesker har kommet over havet til Europa det siste året. Den europeiske virkeligheten ble på mange måter forandret i løpet av noen få uker.

I starten av september hadde Adresseavisen et team på Lesbos som leverte reportasjer om flyktninger som ankom greske strender og havner. Vi ville også sende et team med journalist og fotograf til Ungarn, hvor flere tusen mennesker kjempet for å komme seg på tog mot Tyskland.

I tillegg skulle jeg reise alene for å lage en feature.

Vi hadde en løs plan om at jeg skulle blande meg med strømmen av flyktninger. Jeg skulle reise lett, kun en bag/sekk med noen klær og sovepose. Og en Iphone. Den skulle jeg bruke til å fotografere, filme og gjøre lydopptak.

På Keleti stasjon i Budapest fortalte en syrer meg hvordan han og datteren var behandlet i en provisorisk leir på grensa mellom Ungarn og Serbia. Tre dager uten mat og ikke rent vann, fortalte han. «Dra dit,» sa han, «der behandles mennesker som dyr.»

Reportasjen starter en times tid etter at jeg kom til leiren.

Jeg får øye på ei jente i en gul genser. Det er to år gamle Nour. I tre døgn følger jeg henne - blant annet til en camp hvor jeg selv registreres som syrisk flyktning - til de når målet som er Munchen, Tyskland.

Röszke, på grensa mellom Serbia og Ungarn.

På avstand minner det om et festivalområde, men de siste dagene er jordet blitt til en søppelplass hvor et par tusen mennesker omringes av en politilenke. Utenfor sperringene er det flere journalister, fotografer og tv-fotografer.

Plutselig bryter noen hundre flyktninger sperringene i et forsøk på å stikke av fra de elendige forholdene, og for å unngå å bli registrert i Ungarn. Dublin-avtalen. Det er i dette kaoset en ungarsk fotograf spenner beina under noen flyktninger, en nyhet som går verden rundt.

I dette kaoset blir ei lita jente i en signalgul genser mitt holdepunkt. Hun er i armene på sin onkel og skriker fordi hun i noen øyeblikk blir skilt fra sin mor som er kommet seg forbi politiet. Dette er starten på videofortellingen som ligger ved reportasjen.

De løper. De går. De gjemmer seg i mais- og solsikkeåkre. Fire timer senere har ungarsk politi samlet flyktningene ved et jernbanespor. Under marsjen har de andre journalistene droppet ut av følget, og antagelig dratt tilbake til den provisoriske campen i Röszke.

Flyktningene fordeles etter nasjonalitet og føres inn i politibusser. Jeg kommer meg ombord i bussen med de syriske flyktningene. Det er flere politifolk i bussen. Med et vanlig kamera, eller ei notatblokk, ville jeg med stor sikkerhet blitt stoppet av politi eller andre myndighetspersoner.

Å bruke telefonen til å fotografere, filme, og gjøre notater, vekker ikke oppsikt fordi mange flyktninger har slike smarttelefoner. De bruker dem til å navigere, og til å komme i kontakt med personer foran dem i løypa, og slektninger hjemme.

Under bussturen får ingen svar på hvor de blir transportert, men etter noen timer stopper bussen ved en bevoktet leir i Debrecen, ved grensa til Romania.

I leiren registreres jeg som «syrisk flyktning» og får det gule armbåndet. Men da flyktningene senere på natta må avgi fingeravtrykk og legitimere seg foran en arabisk tolk, legger jeg kortene på bordet som «en litt naiv norsk journalist» som trodde det var mulig å overnatte i campen. Jeg presenteres først for ei celle, men kastes senere ut etter å ha blitt «forhørt» av leirlederen som ble tilkalt. Jeg forteller ikke at jeg følger en bestemt gruppe fordi jeg frykter det kan skape problemer for de jeg følger.

Noen av de jeg møter utenfor porten denne natta har ventet opp til ni døgn på venner og slektninger som er innenfor. Min frykt er å miste gruppen jeg har begynt å følge. Det er ikke mulig å nå dem på telefon fordi telefonene ble midlertidig beslaglagt inne i leiren.

Jeg overnatter i sovepose utenfor porten, men sover ikke fordi jeg blir fortalt at folk kommer inn og ut av leiren også om nettene. Gruppen jeg følger kommer ut på ettermiddagen. De har signert et dokument om at de aldri mer kan vende tilbake til Ungarn dersom de forlater landet. Ungarske myndigheter vet at veldig få av dem har til hensikt å bli i et Ungarn som har markert seg med sin strenge asylpolitikk.

Det er tog og buss, vandring gjennom byer for å finne et sted for natta, timer i kø for å komme på enda et tog. Det er et race for å nå Tyskland før grensene kanskje stenges. Vi sover nesten ikke, men vi snakker mye. Om krig. Om frykt. Om den båtturen. Om kjærlighet. Om syrisk kjøkken. Om tortur. Om å bli sett. Smil som møtes med et stramt ansikt er verre enn å bli møtt med en finger, forteller Louis. Om vennskap. Om religion. Om livet før.

Distanse/nærhet.

Historien ligger i det du får med deg hjem av notater, lydopptak, bilder og videoklipp. Oftest er det best å reise med fotograf, men noen ganger er det bra å reise alene. Du er alene om å samle historier, fotografere og filme. Ingen kollega å diskutere historien med, og du er alene om logistikken. Men det skjærper deg! Og din egen sårbarhet gjør det lettere for andre å åpne seg.

En reportasje blir ikke bedre enn det du fanger av scener, følelser, fakta, replikker og bakgrunnshistorier. Research. Men den blir heller ikke bedre enn det du klarer å formidle i selve teksten, historien. Endel av utfordringen ligger i å sette en stemning hvor leseren blir i stand til å kjenne på opplevelsene til de du skriver om, og noen ganger det du selv kjenner på som journalist. Kall det gjerne «nærhet».

Thomas Borberg, fotosjef i den danske avisen Politiken, definerer «nærhet» på denne måten: «Nærhet kan mærkes i magen, og når det lykkes kan det tydeligt ses i motivet. Når det ikke lykkes kan du ikke mærke noget som helst.» Borberg kaller bilder uten nærhet for alibibilder, «de foregiver at de viser noget, men i virkeligheden viser de ikke noget som helst.»

Det samme gjelder for teksten. Utfordringen ligger i å få leseren «tunet» med personene i historien. Å skape en slags «indre action». Og hvis ambisjonen er at leseren skal kjenne teksten i maven, bør du helst ha kjent på den samme følelsen da du hentet inn historien. Derfor er det viktig å komme så «nær» som mulig, «nærhet» kan vanskelig hentes inn i ettertid.

Hassan, en av de jeg fulgte, en mann på tjuefem, bemerket underveis at jeg så sliten ut av ikke å ha sovet. «Du som er journalist», sa Hassan da vi lå på et kaldt steingulv på en jernbanestasjon. «Du kan jo legge deg på et hotell og komme tilbake hit i morgen tidlig».

Ja, det kunne jeg gjort, og det hadde ikke behøvd å bli et problem om de jeg fulgte ikke hadde forsvunnet i løpet av natta. Men det ville fokusert skillet mellom oss, et skille det for meg er et mål å viske litt ut under denne typen reportasjer. I tillegg ville jeg mistet tid sammen med dem, og dermed kanskje også noen historier. Og mister du litt av historien, risikerer du å miste den helt.

For meg er denne «nærheten» en metode for å nå historier, det hjelper å gi av seg sjøl hvis du vil ha andre til å åpne seg. Men «nærhet» har også noen utfordringer. Hensynet til kildene kan for eksempel føles viktigere enn hensynet til historien. Et slags vennskap. «Kildens makt» gjelder selvsagt også for reportasjer hvor du møter mennesker du ikke står i et konstant forhold til, som i den daglige nyhetsjobbinga hvor «kildens makt» åpenbart kan være et problem.

I denne teksten valgte jeg å sneie innom akkurat dette. Et eksempel fra da den lille jentas tante, som også heter Nour, ga meg sin egen colaboks og sa jeg skulle drikke fordi vi var «i familie»:

«Og jeg kjenner jeg kanskje er i ferd med å bli mer venn enn journalist. Og jeg vet ikke om det er bra. Men det er sånn det er. Sånn det var.»

På samme måte da Hassan fortalte meg om torturen han hadde opplevd hjemme i Syria:

«Jeg får meg ikke til å spørre om jeg kan få se arrene, som journalist skulle jeg sikkert gjort det, men jeg får meg ikke til det.»

Men denne relasjonen gjorde jeg ikke først og fremst et poeng av i teksten for å vise at den var et problem, men fordi den kunne tilføre reportasjen en «stemning». (Scenen med colaboksen er også et bilde på hva som skiller oss, eller, like gjerne hva som ikke skiller oss.)

For mye «nærhet» var ikke et problem her, men det kunne blitt det. Som da Louis, en søkende sjel jeg fikk et godt forhold til under reisen, sa han på grunn av vårt ferske vennskap kanskje heller skulle velge Norge, i stedet for Tyskland.

Mens jeg bruker «nærhet» som en slags metode, kunne jo Louis også ha interesse av denne relasjonen. Kanskje kunne jeg hjelpe ham i en situasjon hvor han sto ganske alene? Men som journalist kunne jeg ikke ta «ansvar» for Louis valg. Dette snakket vi om, og dette forstod han, men hva om Louis likevel hadde valgt Norge? Ville jeg luket ham ut av historien, eller kunne hans nye valg blitt en del av den, inkludert hans og mine egne vurderinger?

Uansett er det alltid viktig å klargjøre rollen som journalist for dem du reiser sammen med, nettopp fordi skillene lett viskes litt ut når du lever tett sammen gjennom noen døgn. (Her sa alle tidlig ja til at jeg kunne skrive det jeg ble fortalt, og det jeg ville oppleve sammen med dem.)

Louis valgte å følge sin opprinnelige plan om Tyskland, og jeg lot våre samtaler rundt dette være usagt i historien. Men kanskje burde jeg fortalt om dette i teksten fordi det kunne gitt historien enda et lag, og det er jo slike lag jeg prøver å jakte i en historie. Likevel, det er viktig å ikke påvirke historien mer enn du allerede gjør ved å være tilstede. Jeg var for eksempel ikke med på diskusjoner om hvilke rute som var best å benytte under reisen til Tyskland. Rollen som journalist er å følge, observere, beskrive.

Å delta i teksten.

I utskrivninga bruker jeg mest notater, her var de fleste gjort på telefonen, men også lydopptak. Under opptak er det viktig å la kildene snakke, snakke, fortelle uavbrutt, uten at historiene hakkes i stykker av din egen angst for å gå glipp av detaljer. Nødvendige fakta kan som oftest hentes inn og sjekkes i ettertid. Her kommuniserte jeg med flere av dem på telefon og whatsapp etter reisen. Språket kan være et problem når du følger syriske flyktninger. Louis og Hassan, som snakker engelsk, tolket for meg der det var nødvendig.

Det er et mål å fortelle mye mellom linjene, ikke bli for tydelig, men her ville reportasjeledelsen «selge» en lang historie ved å vinkle starten på at Adresseavisens egen journalist hadde reist sammen med flyktningene. Starten på historien var spesiell på grunn av Nour, jenta i den gule genseren, og jeg dro det ganske langt for ikke å miste gruppa jeg fulgte. (Jeg har ikke sett andre reportasjer hvor journalister har vært på innsiden av de mye omtalte flyktningecampene i Ungarn, selv om jeg ble kastet ut etter noen timer.) Men som norsk journalist kunne jeg vel i verste fall få problemer med ungarske myndigheter. For de jeg reiste sammen med var selvsagt virkeligheten en helt annen. Min historie her er derfor ganske uinteressant, og i den fortellende journalistikken hvor du selv deltar i teksten, er det lett å ramle ned i den parodiske reportasjen.

Men selv om inngangen kanskje ble litt «too much», tror jeg den fungerte ok. Aldri har jeg fått så mange tilbakemeldinger på en historie, jeg har siden fortalt om den på ni forskjellige arrangementer, men like viktig er det at personene jeg fulgte følte seg «hjemme» i historien. Kravet til korrekthet blir ikke mindre av at kildene befinner seg noen hundre mil unna. (Hassan fikk forresten reportasjen oversatt til arabisk, og den er lest av dem jeg reiste sammen med).

Å bruke mobilkamera.

Mobilkameraet gjorde meg i stand til å filme, og dyktige Espen Bakken på fotoavdelinga redigerte på kort tid klippene til en videofortelling som ble presentert sammen med reportasjen. Den tekniske kvaliteten på opptakene var forbausende bra, bildekvaliteten var for eksempel ikke noe problem da flere av klippene ble vist på et fullskala kinolerret under et folkemøte om flyktningesituasjonen.

Jeg er ingen filmfotograf, et videokamera ville antagelig gitt meg tekniske problemer, men den viktigste innvendingen mot å bruke et vanlig profesjonelt kamera i denne sammenhengen, er at det ville gjort meg mer synlig som journalist. For mange oppleves et mobilkamera også mindre «truende» enn et profesjonelt kamera. Teknisk ville bildene blitt litt bedre med annet utstyr, og mange fotografer kunne nok gjort mer ut av denne reportasjen rent fotografisk - hvis fotografen hadde kommet i posisjon. Men en fullt utstyrt fotograf hadde neppe kommet ombord på den politibussen som kjørte oss til campen i Debrecen.

Kanskje kunne jeg nådd flyktningene på telefon og møtt dem igjen andre steder i Europa - som blant annet NRK gjorde da de fulgte noen flyktninger - men for meg var selve reisen rammen på reportasjen: Å skli inn i strømmen av mennesker. Reise sammen med dem. Få deres historier.

(Før turen insisterte jeg på å få den største Iphonen med 120 GB lagring. Dette var helt nødvendig for å være uavhengig av andre lagringssteder. Men de gangene vi var på nett, ble bilder og filmer automatisk lagret på Icloud. Jeg hadde to små batterilagre for mobiltelefon, og ladet disse underveis på jernbanestasjoner.)

Jeg skriver for Ukeadressa, men på grunn av Ukeadressas lange trykkesetid, som på denne tiden var ni dager, valgte vi å trykke reportasjen i hovedavisa.

Tilbakemeldingene tyder på at lesere av en regionavis også ønsker reportasjer fra utlandet som er laget av avisens egne journalister. Mye av det som skjer der ute, påvirker oss her hjemme. Flyktningekrisa har åpnet øynene internt for at godt stoff er mer enn det som skjer rett utenfor redaksjonsdøra.

«Flyktningkrisa» er også historier om angrep på velferdsstaten, sosial dumping, problemer med integrering, frykten for islam og asylmottak som stikkes i brann. På mange måter utfordres vi til å definere samfunnet vårt på en ny måte. Derfor er det viktig å problematisere, bringe analyser, drive kritisk journalistikk: Dugnaden vs. asylindustri. Kostnader vs. internasjonalt ansvar. Følelser vs. fakta.

Men hva er følelser, og hva er fakta?

I min verden som journalist er det fortsatt viktig å fortelle historiene til enkeltmennesker som berøres. Og disse historiene blir ikke mindre viktig fordi om det er mange av dem. Tvert i mot!

Dette er ikke bare en gruppe flyktninger.

Det er Nour, Hiba, Loleta, Hassan, Louis, Basil, Siham, Raid, Abo Al-Rahman, Mohamad, Samhr, Abdelmaumin...

Trondheim 15. januar 2015

Åge Winge
Journalist, Adresseavisen

age.winge@adresseavisen.no
Tlf: 93236558